

Iedzīvotāju ieguldījumu palielināšana pilsoniskajā sabiedrībā

Dace Akule

Pilsoniskās sabiedrības organizācijām (PSO) ir būtiska pievienotā vērtība un neaizstājama nozīme sabiedrības ilgtspējības nodrošināšanā jebkur, tostarp Latvijā, Igaunijā un Zviedrijā, kā arī Baltijas jūras reģionā kopumā. Tāpēc ir svarīgi radīt labvēlīgu vidi, lai privātpersonas un uzņēmumi var ieguldīt pilsoniskās sabiedrības organizācijās.

2020.gadā trīs organizācijas – Latvijas Pilsoniskā alianse (LPA), Zviedrijas finansējuma piesaistes asociācija „Giva Sverige” un Igaunijas Bezpeļņas organizāciju tīkls (Network of Estonian Non-profit Organizations - NENO) – apņēmas identificēt faktoros, kas varētu veicināt privātpersonu un uzņēmumu ieguldījumu veikšanu PSO, aplūkojot trīs ieguldījumu veidus: finanšu ziedojumus, pakalpojumu un preču ziedojumus (piemēram, lietotas mēbeles vai biroja aprīkojumu), kā arī brīvprātīgo darbu. Šis ir šī darba kopsavilkums, kas tapis projekta “Iedzīvotāju ieguldījumu palielināšana ilgtspējīgās pilsoniskās sabiedrības organizācijās” ietvaros ar Ziemeļvalstu Ministru padomes atbalstu.¹

Pašreizējā situācija

Zviedrijā vislielāko finansiālo atbalstu piesaista pilsoniskās organizācijas, kas strādā ar bērniem un veic pētījumus.² 66% līdzekļu, ko saņēmušas aptuveni 160 „Giva Sverige” dalīborganizācijas, ir no privātpersonām, tostarp mantojumu vai ziedojumu veidā, saistībā ar mantojuma nosacījumiem vai mirušas personas piemiņu.³ To, cik svarīgi ir vienkārši veidi, kā atbalstīt pilsoniskās sabiedrības organizācijas, parāda fakts, ka 79% jauniešu izvēlas veikt ziedojumus mobilo maksājumu lietojumprogrammā.⁴ Turklāt „Facebook” ziedojumu rīks ir ļāvis atbalstīt „Giva Sverige” dalīborganizācijas ar vairāk nekā 10 miljoniem EUR (110 miljoni SEK). Tikmēr 51% zviedru pēdējā gada laikā ir piedalījušies brīvprātīgā darba veikšanā.⁵

Igaunijā finanšu ziedojumu kopsumma PSO 2019.gadā veidoja 40 miljonus EUR. Pēc NENO datiem aptuveni puse no 22 tūkstošiem PSO savā darbībā ir iesaistījuši brīvprātīgos. 35% igauņu seko PSO darbam plašsaziņas līdzekļos, 52% veic ziedojumus PSO un 54% piedalās brīvprātīgo darbā.⁶

Latvijā 2018.gadā ieviestā nodokļu reforma ir dramatiski mazinājusi uzņēmumu ziedojumu apjomu pilsoniskās sabiedrības organizācijām no 97 miljoniem EUR līdz 15 miljoniem EUR, un ziedošanai vispopulārāko nozaru PSO (sports, kultūra, labdarība) vērojams vislielākais ziedojumu kritums. Tas ietekmē apmēram 12 tūkstošus PSO, kas ir finansiāli aktīvi (nestrādā pēc brīvprātības principa).⁷ Tajā pašā laikā iesaistīšanās brīvprātīgajā darbā notiek daudz retāk kā Igaunijā un Zviedrijā – tikai 9% iedzīvotāju apgalvo, ka iesaistās brīvprātīgajā darbā.⁸

¹ Projekta ietvaros augustā tika veiktas aptaujas Latvijā, Igaunijā un Zviedrijā, mācoties no Zviedrijas PSO pieredzes sanāksmē oktobrī, kā arī pārrunājot izaicinājumus un iespējamus virzienus sanāksmē 2020.gada novembrī.

² Pētījums „Ersta Sköndal Bräcke” Universitātes koledžā, 2020.gads.

³ 2020.gada dati no „Giva Sverige”.

⁴ „Novus” sabiedriskās domas aptauja 2020.gada janvārī.

⁵ Pētījums „Ersta Sköndal Bräcke” Universitātes koledžā, 2020.gads.

⁶ Pētījums „Labais pilsonis”, 2020.gads.

⁷ Latvijas Valsts ieņēmumu dienesta dati, 2020.gada oktobris.

⁸ Avots: Pasaules ziedošanas indekss 2019.gads.

Aptaujas rezultāti

2020.gada augustā Latvijā, Igaunijā un Zviedrijā tika veiktas privātpersonu, kā arī nevalstisko organizāciju un uzņēmumu pārstāvju aptaujas par trīs veidu ieguldījumiem PSO darbā: finanšu ziedojumiem, pakalpojumu un preču ziedojumiem, kā arī brīvprātīgo darbu.⁹ Šie ir galvenie aptaujas secinājumi.

Visu iepriekš minēto valstu respondenti atbildēja, ka galvenā motivācija ieguldīt pilsoniskās sabiedrības organizācijās ir pārliecība, ka PSO dara labu darbu un uzskats, ka ziedošana ir "pareizā rīcība". Aptaujas visās valstīs arī norādīja uz sociālo mediju, kā arī ģimenes un draugu sacītā nozīmi, kas motivē cilvēkus ieguldīt PSO darbā.

Lai gan Latvijā un Igaunijā respondenti apgalvoja, ka viņiem ir nepieciešama viegli saprotama informācija par pilsoniskās sabiedrības organizāciju atbalstīšanas veidiem, Zviedrijas iedzīvotājus tas uztrauc mazāk. Taču visu trīs valstu iedzīvotāji gaida pieejamākus veidus savas artavas došanai, piemēram, izmantojot tiešsaistes platformas vai lietojumprogrammas, ziedojumu kastes vai sociālos medijus.

Šajā ziņā Zviedrijā ir labvēlīgāki apstākļi PSO atbalstam, kur daudzas organizācijas saņem regulārus ziedojumus, izmantojot mobilos maksājumus („Swish”) un „Facebook”, kas ļauj PSO organizēt ziedojumu vākšanas kampaņas ar „ziedošanas pogas” izmantošanu. Šāda funkcija Baltijas valstīm pašlaik nav pieejama, liedzot iespēju Latvijas un Igaunijas pilsoniskās sabiedrības organizācijām izmantot šo rīku, kuru - saskaņā ar aptaujas rezultātiem - potenciālie atbalstītāji varētu novērtēt.

Zviedrijā respondenti arī novērtēja īpašas līdzekļu piesaistes pasākumus kā labu PSO atbalstīšanas veidu, savukārt daudzi PSO respondenti Latvijā un Igaunijā sacīja, ka motivējošāka nodokļu sistēma palielinātu arī ieguldījumus viņu organizācijās.

Aptauja ietvēra arī jautājumus par Covid-19 iespējamo ietekmi uz atbalsta sniegšanu PSO. Lielākā daļa respondentu Latvijā un Igaunijā paredz lielāku Covid-19 ietekmi uz finanšu ziedojumiem, kamēr ietekme uz pakalpojumu un preču ziedojumu, kā arī brīvprātīgo darbu, visticamāk, būs mazāka, lai gan sagaidāma arī šī atbalsta mazināšanās. Tomēr Zviedrijā liela daļa respondentu atbildēja, ka finanšu ziedojumi, kā arī privātpersonu un uzņēmumu sniegtie un PSO saņemtie materiālu vai preču ziedojumi, visticamāk, nemainīsies vai pat palielināsies saistībā ar pieaugošo nepieciešamību pēc PSO darba saistībā ar Covid-19 izaicinājumiem. To jau ir pieredzējušas tās organizācijas, kas strādā ar sociālo pakalpojumu nodrošināšanu. Tomēr attiecībā uz brīvprātīgo darbu Zviedrijā pastāv arī bažas, kas saistītas ar sociālās

⁹ Latvijā aptaujā piedalījās 65 personas, 36 PSO pārstāvji un 14 uzņēmumu pārstāvji. Igaunijā aptaujā piedalījās 79 personas, 84 PSO pārstāvji un 23 uzņēmumu pārstāvji. Zviedrijā aptaujā piedalījās 381 persona, 36 PSO pārstāvji.

KĀDI IR POPULĀRĀKIE PILSONISKĀS SABIEDRĪBAS ORGANIZĀCIJU ATBALSTA VEIDI?

ZVIEDRIJĀ

Ikmēneša ziedojums – 31,03%
Naudas ziedojums īpašam mērķim vai kā cieņas apliecinājums kādam (kā dzimšanas dienas dāvana vai kāda piemiņai) – 17,24%
Vienreizējs ziedojums konkrētam mērķim, projektam – 17,24%
Komunikācijas rīks, kas iedvesmo atbalstīt NVO
Sociālie mediji – 26,67%
Līdzekļu vākšanas pasākumi – 16,67%
Ērti pieejama ziedojumu kastīte veikalos un citās vietās – 16,67%

IGAUNIJĀ

Brīvprātīgais darbs – 53,8%
Naudas ziedojumi – 51,9%
Aktīva dalība organizācijā – 50%
Komunikācijas rīks, kas iedvesmo atbalstīt NVO
Sociālie mediji – 82,7%
Ziedojot pēc draugu/kolēģu/ģimenes ieteikumiem – 61,5%
Līdzekļu vākšanas pasākumi/ziedojums caur mājas lapu – 32,7%

LATVIJĀ

Līdzekļu vākšanas pasākumi – 33,3%
Līdzekļu vākšanas pasākumi svētkos (kā labdarības pasākumi Ziemassvētkos) – 22,2%
Naudas ziedojums īpašam mērķim vai kā cieņas apliecinājums kādam (kā dzimšanas dienas dāvana vai kāda piemiņai) – 11,1%
Komunikācijas rīks, kas iedvesmo atbalstīt NVO
Sociālie mediji – 38,9%
Ziedojot pēc draugu/kolēģu/ģimenes ieteikumiem – 19,4%
Tālruņa zvans no NVO – 13,9%

distancēšanās noteikumiem un vispārējo vidi, kurā cilvēki ir piesardzīgi un nevēlas riskēt inficēties vai izplatīt infekciju citiem tieša kontakta rezultātā.

Ieteikumi

Pilsonisko organizāciju identificētās iespējas sadarboties pilsonisko sabiedrību finansiālo / materiālo ilgtspēju stiprināšanai savās valstīs un Baltijas jūras reģionā aptver četras tēmas: tiesiskais regulējums, PSO kapacitāte, ziedojumu kultūra un konkrēti instrumenti, lai padarītu ieguldījumus PSO pieejamākus.

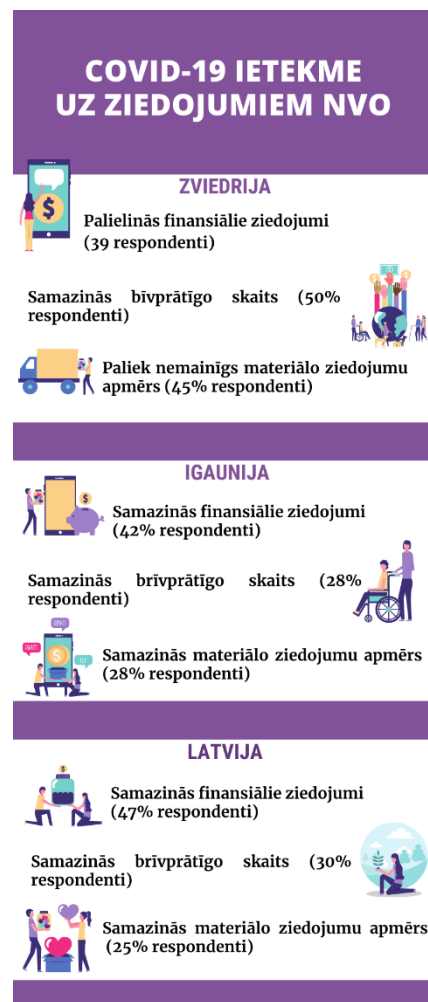
Saistībā ar tiesisko regulējumu Latvijas PSO identificēja nepieciešamību mainīt regulējumu, kas šobrīd uzņēmumiem uzliek pienākumu maksāt PVN par PSO sniegtajiem „pro bono” pakalpojumiem. Tajā pašā laikā Igaunijas pilsoniskās sabiedrības organizācijām ir nepieciešams labvēlīgs tiesiskais regulējums pārtikas produktu ziedošanai. Abu valstu pilsoniskās sabiedrības pārstāvji apgalvoja, ka finanšu ziedojumu popularitāte augtu tad, ja nodokļu sistēma būtu motivējošāka.

Sarunās ar trīs valstu PSO pārstāvjiem atklājās nepieciešamība stiprināt PSO pašapziņu un pārliecību par savu darbu vērtību, kas ne vienmēr izpaužas veidā, kā tās sazinās ar potenciālajiem atbalstītājiem – uzņēmumiem vai privātpersonām. Izskanēja arī mudinājums pilsoniskās sabiedrības organizācijām parādīt savu darbu ne tikai caur emocionāliem stāstiem, bet arī pierādījumiem, t.i., konkrētiem uzdevumiem, kuros atbalstītāji var ieguldīt, kā rezultātā radās konkrēts saņēmēju skaits tādējādi saņems nepieciešamo palīdzību. Tomēr PSO ir arī jāuzmanās, lai atbalstītājus nepārslogotu ar pārlietu apjomīgu informācijas daudzumu – nepieciešama kodolīga informācija par ziedojumu izlietojumu, negaidot, ka privātpersonas vai uzņēmumi iepazīsies ar atbalstīto organizāciju gada finanšu pārskatiem.

Diskusijās izskanēja ierosinājumi konkrētām iniciatīvām, lai palielinātu PSO iespējas piesaistīt līdzekļus, iesaistoties sarunās ar atbalstītājiem – privātpersonām un uzņēmumiem. Tas skar arī nepieciešamību PSO būt selektīvai un identificēt potenciālos atbalstītājus, kuri varētu būt motivēti atbalstīt konkrētos mērķus, kuru dēļ konkrētā organizācija strādā, nevis mēģināt piesaistīt plašas sabiedrības uzmanību. Šādas pieejas rezultātā, visticamākais, arī radīsies ilgtermiņa sadarbība ar atbalstītājiem.

Attiecībā uz ziedojumu kultūru ir redzams, ka Zviedrijā uzņēmumiem ir ierasta prakse savos statūtos iekļaut mērķi veikt ieguldījumus noteiktās sabiedrības jomās, atbalstot PSO un vadot brīvprātīgā darba programmas saviem darbiniekiem. Latvijā un Igaunijā šāda prakse pamazām gūst arvien lielāku popularitāti, lai gan uzņēmumu vidū aug interese iesaistīties šajā darbā sistemātiskāk, it īpaši attiecībā uz uzņēmuma darbinieku regulārajām brīvprātīgā darba programmām. Iniciatīvas, kas palīdzētu uzņēmumiem šajā jomā, varētu veicināt brīvprātīgā darba pieaugumu.

Visubeidzot, attiecībā uz konkrētiem rīkiem, kā ieguldījumus pilsoniskās sabiedrības organizācijās padarīt pieejamākus, galvenās diskusijas tēmas bija tiešsaistes platformas, lietojumprogrammas un sociālie mediji, kas ļautu organizācijām un potenciālajiem

atbalstītājiem "satikties". Tika apspriesta „Facebook” „ziedošanas poga”, kas pašlaik nav pieejama PSO Baltijas valstīs. Pat, ja katrs indivīds „Facebook” ziedo vidēji 3 EUR, tas var dot ievērojamu atbalstu PSO darbam, ja organizācija veiksmīgi piesaista daudzus atbalstītājus. Fakts, ka 2020.gadā Baltās piektdienas iniciatīva Latvijā ir ļāvusi pilsoniskās sabiedrības organizācijām piesaistīt vairāk nekā 18 tūkstošus eiro, ir vēl viena norāde, ka viegli pieejami ziedošanas veidi patiešām palīdz. Citi šī apgalvojuma piemēri ir tādas pūļa finansējuma platformas kā „Hooandja” Igaunijā un lietotne “#paliectmājās” Latvijā, kas ļauj brīvprātīgajiem palīdzēt cilvēkiem ar pamatvajadzību nodrošināšanu Covid-19 ierobežojumu laikā.

Plašāka informācija pieejama rezertācijās no 10.novembra diskusijas “Cik atvērta ir sabiedrība dažādām atbalsta formām, lai stiprinātu pilsonisko sabiedrību?” par situāciju Latvijā, Igaunijā un Zviedrijā.

- [Latvijas Pilsoniskās alianses prezentācija](#)
- [Network of Estonian Nonprofit Organizations prezentācija](#)
- [Giva Sverīge prezentācija](#)